

УДК 347.9

В. О. Кібець

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
начальник територіального управління
Державної судової адміністрації України в Сумській області

ЄДИНА СУДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА – СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

У статті проведені дослідження щодо запровадження єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у процес здійснення судочинства. Проаналізовано реалізацію проекту обміну електронними документами, а також розглянуто перспективи оптимізації процесу електронного судочинства.

Ключові слова: *судова інформаційна система, судочинство, електронний суд, документообіг, судовий процес.*

Постановка проблеми. Запровадження в Україні електронного суду знайшло підтримку як зі сторони громадян, так і зі сторони судів. Це зручно та ефективно, спрощує та здешевлює багато судових процесів. Останнім часом відбулась низка нововведень: внесено зміни до процесуальних кодексів, здійснено судову реформу, оптимізовано мережу судів. Існуючих елементів електронного суду на даний час замало. Судочинство буде набагато доступнішим, якщо комунікацію з судом можна буде повністю перевести в електронну форму. Як це відбудеться та чого очікувати від нового проекту, досліджується в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У спеціалізованій юридичній літературі питання інформаційно-технічного забезпечення судочинства висвітлювались в публікаціях та роботах таких науковців-правників, як І. Бачило, М. Гетманцев, Р. Калюжний, С. Кузьмін, В. Смірнова, М. Швець та інші.

Актуальність даної статті зумовлена потребою вдосконалення та розвитку проекту «Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система» та необхідністю дослідження можливостей для ефективної системи електронного документообігу під час здійснення судом процесуальної діяльності.

Мета статті – охарактеризувати можливість проекту «Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система» та ок-

реслити шляхи втілення цього проекту в українське судочинство.

Виклад основного матеріалу. Проект «Електронний суд» був введений на теренах України ще у 2013 році. З того часу Україна перебуває в постійному пошуку та вдосконаленні нових форм, яких вимагає сучасне судочинство.

Для спрощення роботи судів розроблено та заплановано створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС). Таке нововведення дозволить забезпечити обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу.

Запровадити єдину систему інформації планувалось більше 10 років тому. Так, технічне завдання погоджено Радою судів України ще в лютому 2008 року. У зарубіжних країнах (США, Канада, Італія) ідея електронного інформування зародилась наприкінці 80-х років двадцятого століття.

Україна використовує зарубіжний досвід та орієнтується на європейські стандарти, зокрема і під час здійснення судочинства.

Комітетом Міністрів Ради Європи в Рекомендації № 3 (2001) від 28.02.2001 року закріплено таке положення:

Засоби зв'язку з судами й іншими юридичними установами (відділами реєстрації актів тощо) слід якомога більше спростити, застосовуючи новітні технології. Це передбачає за умов дотримання вимог безпеки й таємниці приватної інформації такі можливості:

- відкриття провадження за допомогою електронних засобів;
- здійснення подальших процесуальних дій у рамках провадження в середовищі електронного документообігу;
- одержання відомостей про хід справи шляхом отримання доступу до судової інформаційної системи;
- одержання інформації про результати провадження в електронній формі;
- одержання доступу до будь-якої інформації щодо ефективного провадження [5].

До 2020 року Указом Президента розроблена стратегія реформування судоустрою, якою передбачено підвищення ефективності правосуддя. Останнє включає в себе такі складники:

1) забезпечення широкого використання інформаційних систем (ІС) для надання більшої кількості послуг електронного правосуддя; створення в судах інформаційних систем електронного менеджменту, введення повноцінних електронних систем, зокрема системи електронного документообігу, відстеження справ (до вищих інстанцій), електронних повідомлень, електронних викликів, електронного розгляду справ (у деяких випадках), електронних платежів, аудіо- та відеофіксації засідань, інформаційної системи внутрішньої бази даних, інформаційної системи законодавчої бази даних, удосконалення системи забезпечення рівного та неупередженого розподілу справ між суддями, визначення судді та (або) складу колегії суддів на всіх стадіях судового провадження;

2) поетапне запровадження інструментів електронного правосуддя, що дасть змогу користувачам звертатися до суду, сплачувати судовий збір, брати участь у провадженні та отримувати необхідну інформацію і документи електронними засобами [4].

У жовтні 2017 року запровадив новий закон, яким передбачено багато змін до процесуального законодавства. Основним нововведенням є комплексне запровадження ідеї електронного суду, яка регламентована шляхом створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Згідно з пунктом 13 статті 14 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК), пунктом 13 статті 6 Господарського про-

цесуального кодексу і пунктом 13 статті 18 Кодексу адміністративного судочинства робота ЄСІТС буде регламентована Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [3].

Суть ЄСІТС полягає в тому, щоб максимально перевести документальний судовий процес в електронну форму для подальшого обміну інформацією між учасниками справи.

Основні елементи дії ЄСІТС можна розглянути на прикладі ЦПК України.

Пункт 9 статті 14 ЦПК України встановлює, що розгляд справи здійснюється судом першої, апеляційної й касаційної інстанції за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду. У разі оскарження справа миттєво буде передана в електронному вигляді між судами, що дозволить значно прискорити загальний строк розгляду справ. Обмін документів в електронному вигляді буде здійснюватися не лише між судами, а також між судом та учасниками судового процесу, крім того самі учасники судового процесу зможуть обмінюватися електронними документами.

Щоб ЄСІТС запрацювала, необхідно зареєструвати в ній офіційні електронні адреси більшості учасників судових процесів – адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, а також державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки. Всі інші особи можуть зареєструватися добровільно. Але тільки тим, хто зареєстрований в ЄСІТС, суд зможе надсилати процесуальні документи в електронній формі, залишивши право отримати копію судового рішення у паперовій формі.

Необхідно зазначити, що подання документів до суду в електронній формі звільняє учасника справи від дублювання документів (направлення їх копій) іншим учасникам справи. У такому разі документи учасникам направляє суд.

Реалізація такого технічно складного нововведення передбачає деякі труднощі

для віддалених судів з неякісною комунікацією, тому реформою передбачений альтернативний варіант розгляду справи.

У процесуальних кодексах встановлено: якщо з технічних причин суд не зможе розглянути справу в електронній формі більше п'яти днів, що перешкоджатиме розгляду справи у встановлені строки, вона розглядатиметься за матеріалами в паперовій формі.

Також встановлюється, що процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та в разі необхідності можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги [7].

Окрім того, через ЄСІТС буде здійснюватися призначення суддів /колегії суддів для розгляду справ, тобто автоматизований розподіл справ буде здійснюватися за участю ЄСІТС. Персональний склад присяжних також визначається за допомогою ЄСІТС. Стаття 15-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає перелік завдань, які покладені на ЄСІТС. До них належать обмін документами та інформацією в електронній формі між судами, іншими органами системи правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу; автоматизація роботи судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, їх органів та підрозділів; віддалений доступ користувачів цієї системи до будь-якої інформації, що в ній зберігається; аудіо- та відеофіксація судових засідань; можливість автоматизованої взаємодії цієї системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ системи правосуддя, органів правопорядку, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ та багато інших [2].

М. Гетманцев у своїй статті зазначає, що зростання кількості електронних документів переважніше наявну систему взаємодії всіх учасників судового процесу, що наявні системи документообігу використовують алгоритми, не призначені для обробки великої кількості інформації [7].

З цим твердженням не зовсім можна погодитись. Нині практично всі суди забезпечені необхідною комп'ютерною технікою, серверним обладнанням, системами відеоконференцзв'язку тощо. Саме для спрощення доступу до правосуддя, для ефективного та якісного функціонування електронного документообігу запроваджується ЄСІТС.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система почне функціонувати через 90 днів з дня опублікування повідомлення про такий початок у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади. Положення про ЄСІТС затверджується Вищою радою правосуддя [1].

Планом заходів щодо реалізації Державною судовою адміністрацією України Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», затвердженого наказом Державної судової адміністрації України № 1126 від 22 грудня 2017 року, передбачено розробити проект положення про ЄСІТС, провести консультації з Радою суддів України та подати на затвердження до Вищої ради правосуддя до кінця лютого 2018 року, а початок функціонування ЄСІТС запланований з січня 2019 року [6].

29 грудня 2017 року Президент України підписав ряд указів (№№ 449-455) стосовно реорганізації та ліквідації судів України. Створено нову мережу судів. Замість кількох районних судів створено один окружний. Реформою передбачено впровадження новітніх технологій і забезпечення своєчасності судового розгляду в нових судах, адже на сьогодні в судовій практиці фізична присутність сторін та інших учасників судового процесу поступово стає необов'язковою, впровадження інформаційних технологій та відеоконференцій поступово стає стандартом у великих країнах, а багатьма судовими системами не розглядається віддалена участь у засіданні як серйозна перешкода.

Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему буде введено після того, як усі суди країни матимуть технічну готовність та будуть укомплектовані штатом суддів.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що завдяки реалізації проекту ЄСІТС можна забезпечити інформаційну та технологічну підтримку судочинства на принципах дотримання балансу між потребою громадян і держави, забезпечити скорочення строків розгляду справ, уникнути недоцільних витрат часу й коштів як під час розгляду судових справ, так і під час підготовки до їх розгляду. Є підстави вважати, що формат перетворення автоматизованої системи документообігу суду на ЄСІТС сприятиме спрощенню та оптимізації доступу до правосуддя.

Список використаної літератури:

1. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017 р. № 7–8. Ст. 50.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016 р. № 31. Ст. 545.
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017 р. № 48. Ст. 436.
4. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 року № 276/2015 // Офіційний вісник Президента України. 2015. № 13. Ст. 864.
5. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20\(2001\)%203.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20(2001)%203.pdf).
6. План заходів щодо реалізації Державною судовою адміністрацією України Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SA17497.html.
7. Гетманцев М. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система: реальність і виклики сьогодення. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/38.pdf>.

Кибец В. О. Единая судебная информационно-телекоммуникационная система - упрощение доступа к правосудию

В статье проведены исследования относительно введения единой судебной информационно-телекоммуникационной системы в процесс осуществления судопроизводства. Проведен анализ реализации проекта обмена электронными документами, а также рассмотрены перспективы оптимизации процесса электронного судопроизводства.

Ключевые слова: судебная информационная система, судопроизводство, электронный суд, документооборот, судебный процесс.

Kibets V. Single judicial information and telecommunication system - simplification of access to justice

The article studies the introduction of a single judicial information and telecommunication system in the process of judicial proceedings. The analysis of the implementation of the project for the exchange of electronic documents was conducted, as well as the prospects for optimizing the process of electronic legal proceedings.

Key words: judicial information system, legal proceedings, electronic court, document circulation, litigation.